

Özel Eğitim ve Kaynaştırma

Editör: İbrahim H. DİKEN

Editör: Prof. Dr. İbrahim H. DİKEN

ÖZEL EĞİTİM VE KAYNAŞTIRMA

ISBN 978-625-7228-91-6

DOI 10.14527/ 9786257228916

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Aralık 2020, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Milli Eğitim Bakanlığımızın verilerine göre ülkemizde özel eğitime gereksinimi olan tanılı öğrencilerimizin üçte ikisinden fazlasının genel eğitim sınıflarında akranları ile birlikte eğitim aldıkları düşünüldüğünde elinizdeki bu kitabın değeri bir kez daha anlaşılmaktadır. On bir bölümden oluşan “Özel Eğitim ve Kaynaştırma” adlı bu kitap özellikle eğitim fakültesinde bölümlerde yer alan aynı adlı ders içeriği temel alınarak tüm öğretmen adayları için hazırlanmış iken genelde özel eğitim ve kaynaştırma ile ilgili herkese faydalı olacak bilgiler içermektedir. Bu amaçla kitaptaki bölümlerde “Özel Eğitimle İlgili Temel Kavramlar”, “Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler (Zihin Yetersizliği, İşitme Yetersizliği, Görme Yetersizliği, Otizm Spektrum Bozukluğu, Fiziksel yetersizlik, İletişim, Dil ve Konuşma Bozuklukları, Özel Öğrenme Güçlüğü, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu, ve Özel Yetenek)”, “Kaynaştırma (Bütünleştirme) ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri”, “Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrencileri Değerlendirme”, “Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler için Öğretimi Planlama”, “Akademik Becerilerin Öğretimi”, “Akademik Olmayan Becerilerin Öğretimi”, “Olumlu Davranışsal Müdahaleler ve Desteği” ve “Aile Katılımı ve İşbirliği” konularında değinilmiştir.

Bölgümlere katkı sunan alanında uzman değerli öğretim elemanı arkadaşlarıma ve kitabın sizlere ulaşmasını sağlayan PEGEM'e teşekkür eder, kitabın başta özel gereksinimi olan öğrencilerimize, öğretmenlerine/uzmanlarına ve ailelerine katkı sunması dileğiyle...

Saygılarımla,

Prof. Dr. İbrahim H. DİKEN

Aralık 2020

Bölümler ve Yazarları

Editör: Prof. Dr. İbrahim H. DİKEN

ORCID No: 0000-0002-5761-2900

1. Bölüm: Özel Eğitim ile İlgili Temel Kavramlar

Arş. Gör. Uğur Onur GÜNDEMEN - Anadolu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7733-391X

Dr. Öğr. Üyesi Avşar ARDIÇ - Ege Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9634-1437

2. Bölüm: Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler - 1

Dr. Öğr. Üyesi Nilay KAYHAN - Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0937-8013

3. Bölüm: Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler - 2

Dr. Öğr. Üyesi Ömür GÜREL SELİMOĞLU - Akdeniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3212-713X

Öğr. Gör. Dr. Oya ARSLAN ARMUTCU - Bursa Uludağ Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1177-9027

4. Bölüm: Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler - 3

Dr. Öğr. Üyesi Meral MELEKOĞLU - Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4349-9959

5. Bölüm: Kaynaştırma (Bütünleştirme) ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri

Prof. Dr. Hasan GÜRGÜR - Anadolu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4016-4048

6. Bölüm: Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrencileri Değerlendirme

Doç. Dr. Veysel AKSOY - Anadolu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1020-8326

Arş. Gör. Zülal ÇAKMAK - Anadolu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4868-9201

7. Bölüm: Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler için Öğretimi Planlama

Dr. Öğr. Üyesi Özlem TOPER - Bursa Uludağ Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0243-4844

8. Bölüm: Akademik Becerilerin Öğretimi

Doç. Dr. Birkan GÜLDENOĞLU - Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9629-1505

Arş. Gör. Selcen GÜNDOĞDU - Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4632-9576

9. Bölüm: Akademik Olmayan Becerilerin Öğretimi

Doç. Dr. Elif SAZAK - Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3530-9588

10. Bölüm: Olumlu Davranışsal Müdahaleler ve Desteği

Dr. Öğr. Üyesi Meral MELEKOĞLU - Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4349-9959

11. Bölüm: Aile Katılımı ve İşbirliği

Dr. Deniz TEKİN

ORCID No: 0000-0001-9050-9473

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölmeler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM ÖZEL EĞİTİM İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

GİRİŞ.....	2
ÖZEL EĞİTİMİN TARİHİ	2
Dünya'da Özel Eğitim	3
Türkiye'de Özel Eğitim.....	8
ÖZEL EĞİTİM NEDİR?.....	9
ÖZEL EĞİTİMDE TEMEL KAVRAMLAR	12
Zedelenme.....	13
Yetersizlik	13
Özür/Engel.....	13
Risk Altında Olma.....	14
ETİKETLEME VE ÖZEL EĞİTİM DİLİ	17
ÖZEL EĞİTİMDEN YARARLANAN BİREYLER	19
YAYGINLIK VE YETERSİZLİKLERİN SINIFLANDIRILMASI	21
ÖZEL EĞİTİMDE YASAL DÜZENLEMELER	27
ÖZET	31
YARARLANILAN KAYNAKLAR	31

2. BÖLÜM ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİMİ OLAN ÖĞRENCİLER - 1

GİRİŞ.....	36
ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİMİ OLAN ÖĞRENCİLER.....	37
Zihin Yetersizliği	37
Tanımı.....	37
Özellikler	40
Nedenler	43
Sınıflandırma	44
Öğretmenlere Öneriler	44
İşitme Yetersizliği	46
Tanım.....	46
1. Nasıl işitiyoruz?.....	48
2. Koklea ve İç Kulak Yapısı	48
3. İşitsel sistem Nedir? Nasıl Çalışır? Farklı frekanslardaki sesleri beynimiz nasıl algılıyor?	48
4. Biyonyik Kulak (koklear implant) nedir?	48
Görme Yetersizliği	55
Otizm Spektrum Bozukluğu	62
Öğretmenlere Öneriler	66

ÖZET	68
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	69

3. BÖLÜM ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİMİ OLAN ÖĞRENCİLER - 2

GİRİŞ.....	76
ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİMİ OLAN ÖĞRENCİLER.....	77
Fiziksel Yetersizlik	77
Tanım.....	77
Nedenleri.....	77
Tanılama / Değerlendirme	78
Özellikleri.....	79
Sınıflandırma	81
Uyarlamalar	87
Öğretimsel Uyarlamalar	87
Fiziksel Çevreyi Düzenleme	89
Sağlık Sorunları (Süreğen Hastalığı) Olan Çocuklar için Yapılacak Uyarlamalar.....	90
Dil ve Konuşma Bozukluğu	91
İletişim, Dil ve Konuşma Kavramları	91
Dil ve Konuşma Bozukluklarının Yaygınlığı.....	95
Tanılama / Değerlendirme.....	96
Öğretmenlere Öneriler.....	99
ÖZET	101
YARARLANILAN KAYNAKLAR	102

4. BÖLÜM ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİMİ OLAN ÖĞRENCİLER - 3

GİRİŞ.....	106
ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİMİ OLAN ÖĞRENCİLER.....	106
Özel Öğrenme Güçlüğü	106
Tanımı.....	106
Yaygınlığı.....	107
Nedenleri.....	108
Özellikleri.....	108
Tanılama, Yerleştirme ve Eğitimleri.....	109
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite (DE/HB).....	110
Tanımı.....	110
Özellikleri.....	110
Yaygınlığı ve Nedenleri	112
Eğitimleri.....	112
Özel Yetenekli Çocuklar	113
Tanımı.....	113

Özel Yeteneğin Tanılanması, Değerlendirilmesi ve Özellikleri.....	116
Özel Yetenekli Çocukların Eğitimi ve Bilimsel Dayanaklı Uygulamalar.....	116
İki Kere Farklılık: Özel Yetenekli Özel Öğrenme Güçlüğü Olanlar.....	118
ÖNERİLER.....	119
ÖZET	120
YARARLANILAN KAYNAKLAR	121

5. BÖLÜM KAYNAŞTIRMA (BÜTÜNLEŞTİRME) VE DESTEK ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİ

GİRİŞ.....	124
KAYNAŞTIRMA	125
Türkiye’de Kaynaştırma	127
KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARININ OLASI YARARLARI	129
KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARINDA KARŞILAŞILABİLECEK OLASI SORUNLAR.....	130
BAŞARILI KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARI İÇİN ÖN KOŞULLAR.....	131
DESTEK ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİ VE TÜRLERİ.....	135
Özel Eğitim Danışmanlığı.....	135
İşbirliği ile Öğretim.....	136
Destek Eğitim Odası (Kaynak Oda)	138
ÖZET	140
YARARLANILAN KAYNAKLAR	141

6. BÖLÜM ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİMİ OLAN ÖĞRENCİLERİ DEĞERLENDİRME

GİRİŞ.....	144
ÖZEL EĞİTİMDE DEĞERLENDİRME.....	144
ÖZEL EĞİTİMDE TARAMA VE TANILAMA AMAÇLI DEĞERLENDİRME ...	148
Özel Eğitimde Tarama	148
Özel Eğitimde Taramanın Amaçları.....	148
Özel Eğitimde Tanılama	151
Tıbbi Tanılama.....	151
Eğitsel Tanılama	152
ÖZEL EĞİTİMDE FORMEL VE İNFORMEL DEĞERLENDİRME.....	154
Formel Değerlendirme	154
İnformel Değerlendirme	156
ÖZEL EĞİTİMDE GELİŞİMSEL DEĞERLENDİRME	160
ÖZEL EĞİTİMDE AKADEMİK DEĞERLENDİRME.....	162
ÖZET	168
YARARLANILAN KAYNAKLAR	169

7. BÖLÜM ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİMİ OLAN ÖĞRENCİLERİ DEĞERLENDİRME

GİRİŞ.....	174
ÖĞRETİMİN PLANLANMASI VE BİREYSELLEŞTİRİLMESİ.....	174
BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMI VE GELİŞTİRİLMESİ.....	176
Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Nedir?.....	176
Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Kim Tarafından Hazırlanır?.....	178
Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı İçeriği Hangi Bölümlerden Oluşur?.....	182
BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMININ UYGULANMASI.....	195
ÖNEMLİ NOKTALAR.....	196
ÖZET.....	196
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	197

8. BÖLÜM AKADEMİK BECERİLERİN ÖĞRETİMİ

GİRİŞ.....	202
ERKEN DÖNEM AKADEMİK BECERİLERİN GELİŞİMİ.....	203
Erken Okuryazarlık Tanım ve İçeriği.....	204
Erken Dönem Matematiksel Düşünme Becerisi.....	206
ERKEN AKADEMİK BECERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE DESTEKLENMESİ.....	209
Erken Akademik Becerilerinin Desteklenmesi.....	210
OKUMA VE OKUDUĞUNU ANLAMANNIN DESTEKLENMESİ.....	212
Sözcük Çözümleme ve Okuma Akıcılığının Desteklenmesi.....	214
Ses Temelli Cümle Yöntemi.....	215
Tekrarlı Okuma (Repeated Reading).....	217
Okuduğunu Anlamanın Desteklenmesi.....	218
Okuma Stratejilerinin Öğretimi.....	219
Hikâye Haritası Tekniği (Story Map).....	221
Sesli Düşünme Tekniği (Think Aloud).....	222
Karşılıklı Öğretim Tekniği (Reciprocal Teaching).....	222
MATEMATİK BECERİLERİNİN DESTEKLENMESİ.....	224
Matematik Öğretiminde Etkili Yöntem ve Teknikler.....	226
Doğrudan Öğretim.....	226
Etkileşim Ünitesi.....	227
Nokta Belirleme Tekniği (Touch Math).....	228
ÖZET.....	230
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	230

9. BÖLÜM AKADEMİK OLMAYAN BECERİLERİN ÖĞRETİMİ

GİRİŞ.....	240
AKADEMİK OLMAYAN BECERİLER	240
Öğrenmeye Hazırlık Becerileri	240
Temel Dikkat Becerileri.....	240
Dikkat Becerilerinin Değerlendirilmesi.....	242
Temel Dikkat Becerilerinin Geliştirilmesi	244
Temel Kaba Motor Beceriler	244
Temel Kaba Motor Becerilerinin Gelişimi.....	245
Temel İnce Motor Beceriler	246
Öğrenmeye Hazırlıkta İnce Motor Kas Becerilerinin Önemi	248
Temel Kaba ve İnce Motor Becerilerinin Desteklenmesi.....	248
Özbakım Becerileri	249
Beslenme	250
Giyinme ve Soyunma Becerileri.....	251
Tuvalet ve Temizliğe İlişkin Beceriler.....	251
Temizlik Becerileri	252
Güvenlik ve Tehlikelerden Korunma Becerileri.....	252
Öz Bakım Becerilerinin Gelişimi	253
Öz Bakım Becerilerinin Öğretimi	255
Öz bakım Becerilerinin Desteklenmesi	257
Oyun Becerileri	258
Oyun Evreleri.....	259
Öğrenmede Oyunun Önemi	261
Oyun Becerilerinin Öğretimi	262
Bağımsız Yaşam Becerileri	263
Bağımsız Yaşam Becerilerinin Öğretimi	265
ÖZET	267
YARARLANILAN KAYNAKLAR	268

10. BÖLÜM OLUMLU DAVRANIŞSAL MÜDAHALELER VE DESTEĞİ

GİRİŞ.....	272
PROBLEM DAVRANIŞ VE PROBLEM DAVRANIŞLARIN İŞLEVLERİ.....	273
Problem Davranışın Tanımı	273
Problem Davranışların İşlevi	273
OLUMLU DAVRANIŞSAL MÜDAHALELER VE DESTEĞİ.....	275
Olumlu Davranışsal Müdahaleler ve Desteğinin Kuramsal Temelleri ve Tarihsel Süreç.....	275
Olumlu Davranışsal Müdahaleler ve Desteğinin Tanımı.....	276
Olumlu Davranışsal Müdahaleler ve Desteğinin Özellikleri.....	277
Olumlu Davranışsal Müdahaleler ve Desteğinin Önemi.....	278

OLUMLU DAVRANIŞSAL MÜDAHALELER VE DESTEĞİ UYGULAMA SÜRECİ.....	279
Bireysel Olumlu Davranışsal Müdahaleler ve Desteği	280
Sınıf Çaplı Olumlu Davranışsal Müdahaleler ve Desteği	280
Okul Çaplı Olumlu Davranışsal Müdahaleler ve Desteği (OÇODMD)	280
UYGULAMA ÖRNEĞİ.....	281
Sorumluluk Etkinliği İçin Öneriler.....	288
ÖZET	290
YARARLANILAN KAYNAKLAR	290

11. BÖLÜM AİLE KATILIMI VE İŞBİRLİĞİ

GİRİŞ.....	294
AİLE KATILIMI VE İŞBİRLİĞİ.....	294
Aile Nedir?	294
Neden Aileler ile Birlikte Çalışılmalıdır?	294
Özel Gereksinimi Olan Çocukların Aileleri.....	295
Ailelerin Psikolojik Süreçleri	297
Ailelere Sunulan Hizmetler.....	300
Aile İşbirliği ve Aile Katılımı	302
Aile ile İşbirliği Kurma	302
Aileler ile Çalışma Konusunda Öğretmenlere Pratik Öneriler	303
Özel Gereksinimi Olan Aile ile İlk Görüşme	303
Aileden Bilgi Alma.....	304
Aile Katılımının Sağlanması	305
ÖZET	306
YARARLANILAN KAYNAKLAR	307
EDİTÖR VE YAZARLAR HAKKINDA	311

1. BÖLÜM

ÖZEL EĞİTİM İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Arş. Gör. Uğur Onur GÜNDEN - Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-7733-391X

Dr. Öğr. Üyesi Avşar ARDIÇ - Ege Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9634-1437

Anahtar Kavramlar

Özel Eğitimin Tarihi, Özel Eğitimin Tanımı, Özel Eğitimde Temel Kavramlar, Özel Eğitimden Yararlanan Bireyler, Yasal Düzenlemeler

Amaçlar

Bu bölümün sonunda;

- Özel eğitimin Türkiye ve Dünya'daki tarihsel seyrini kısaca açıklayabilecek,
- Özel eğitimin tanımını yapabilecek,
- Özel eğitim alanında kullanılan temel kavramları açıklayabilecek,
- Etiketleme ve özel eğitim dilinin temel bileşenlerini açıklayabilecek,
- Özel eğitimden yararlanan bireyleri sıralayabilecek,
- Özel eğitimde yasal düzenlemeleri açıklayabileceksiniz.

İçindekiler

- GİRİŞ
- ÖZEL EĞİTİMİN TARİHİ
 - Dünya'da Özel Eğitim
 - Türkiye'de Özel Eğitim
- ÖZEL EĞİTİM NEDİR?
- ÖZEL EĞİTİMDE TEMEL KAVRAMLAR
 - Zedelenme

- Yetersizlik
- Özur/Engel
- Risk Altında Olma
- ETİKETLEME VE ÖZEL EĞİTİM DİLİ
- ÖZEL EĞİTİMDEN YARARLANAN BİREYLER
- YAYGINLIK VE YETERSİZLİKLERİN SINIFLANDIRILMASI
- ÖZEL EĞİTİMDE YASAL DÜZENLEMELER
- ÖZET
- YARARLANILAN KAYNAKLAR

GİRİŞ

Özel gereksinimli bireyler hem politik hem de toplumsal olarak günümüz dünyasının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Tarihin akışı içerisinde çalkantılı süreçlerden geçen özel gereksinimli bireyler ve ailelerinin ayrımcılık ve yasal haklar konusundaki mücadeleleri, bu bireylerin bazı haklar kazanmasına neden olduğu gibi bu mücadele günümüzde farklı bir boyuta ulaşmıştır. Bu bölümde ilk olarak tarihsel akışa ilişkin önemli görülen noktaları okuyacaksınız. İlerleyen başlıklarda kullanılan terimler, güncel istatistikler, gelişimsel yetersizlik türleri ve son olarak da yine tarihsel süreç içerisinde yapılmış olan yasal değişiklikler yer almaktadır.

ÖZEL EĞİTİMİN TARİHİ

Özel eğitim tarihi ve özel gereksinimli bireylerin tarihsel süreç içerisinde durumlarının, çoğu zaman norm dışı gruplardan ayırt edilebileceği söylenemez. Özel gereksinimli bireylerin diğer norm dışı bireylerden ayırt edilmesi 19. yüzyılın sonları 20. yüzyılın başlarına denk geldiğini söylemek pek yanlış olmayacaktır. Hem bu nedenle hem de siyasi, politik ve sosyolojik nedenlerle özel eğitimin ve özel gereksinimli bireylerin tarihsel sürecini incelemek birçok alanda belirli yeterliliklere sahip olmayı gerekli kılmaktadır. Bu nedenle özel eğitim tarihinde, ülkelerin ve toplumların sosyolojik, siyasi ve politik tutum ve tavırları bu bireylerin yaşamlarında olumlu veya olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Temelinde sosyolojik, siyasi ve politik nedenlerin olduğu bu tutum ve tavırların neticesinde yetersizlik algısı, yetersizliğe bakış açısı ve hatta uygulamalar etkilenmiştir. Bu doğrultuda özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim hizmetlerinin, dört temel yaklaşım ve modelle açıklandığı söylenebilir. Bunlar sırasıyla şöyle ifade edilmektedir:

- *Tıbbi model:* Bu modelde özel gereksinimli çocuklar, sağlık sorunları olan ve dolayısıyla sağlık hizmeti alması gereken tekil kişiler olarak değerlendirilmektedir (Özyürek, 2010). Sağlık hizmetlerinin; eğitim hizmetlerinin önüne geçtiği bu modelde, tıbbi açıdan yetersizlik nedenleri, önleyici müdahale, tanı konulması gibi süreçler ön plandayken çevresel faktörler göz ardı edilmektedir. Bireyler mekanik bir değişken olarak algılanmakta ve bu temelde uygulamalar planlanmaktadır.
- *Sosyal model:* 1950'li yıllarda insan hakları alanındaki ilerlemelerle ortaya çıkan bu modelde, engellilik durumu bireycilikten sıyrılarak toplumsal açıdan ele alınmaya başlanmıştır. Bu modelle bağımsız yaşam, eşitlik, kaynaştırma gibi kavramlar önem kazanmıştır.
- *Ekolojik yaklaşım:* Bu yaklaşıma göre; yalnızca çocuk odaklı olmak yerine, çocuğun içerisinde bulunduğu aile ve yakın çevre gibi faktörlerin önemi vurgulanmaktadır. Eğitimciler, çocuğu yetersizliğinden bağımsız olarak içinde bulunduğu sosyal ve çevresel ortama uyum sağlaması için çaba sarf etmelidir.
- *Sosyal ve ekolojik yaklaşım:* İki modelin kombinasyonu olan bu yaklaşımla; olumlu tutum değişiklikleri, eğitim öğretimde gelişmeler ve öğretmen yeterliliklerini arttıran program geliştirme gibi pek çok olumlu kazanımdan söz edilmektedir (Akçamete, 2019).

İlerleyen başlıklarda, bu model ve yaklaşımlar ışığında dünya tarihinde özel eğitim süreci ve ülkemizde yaşanan gelişmelere değinilmektedir.

Dünya'da Özel Eğitim

Yetersizlik ve ilişkili durumların aslında insanlık tarihi ile paralel olduğu ifade edilmektedir (Winzer, 2009). Tarihsel açıdan özel eğitim kavramının antik çağlara kadar gittiği düşünülmektedir. Bu dönemlerde insanların çocuklarına ilişkin birinci önceliğinin onları korumak olduğu ifade edilse de (Hallahan ve diğ., 2014), antik çağlarda bu bireylerin istismar edildiği veya öldürüldükleri belirtilmektedir. Bu durumun üç temel nedeninden bahsetmek mümkündür. Bunlar:

- *Faydacılık:* Özel gereksinimi olan bireyler bu dönemde toplumsal açıdan bir yük olarak görülmüştür. Yetersizliklerin bireylerin topluma ve bağımsız hayata katılımını etkileyeceği ve toplumsal kaynakların onlarla paylaşılmasının gereksiz olduğu düşünülmüştür.
- *Sosyal ve ekolojik yaklaşım:* Antik Roma ve Yunan Medeniyetinde Aristo'nun mükemmel olmayan şeylerin gelişmesine izin verilmemesi gerektiğine ilişkin tezi pek çok açıdan etkili olmuştur. Hem toplumsal